1906 - 2006 EIN ØLD SÍÐAN
ALZHEIMERSJÚKAN VARÐ UPPDAGAÐ

100
-ÁRA TÍÐARSKEIÐ

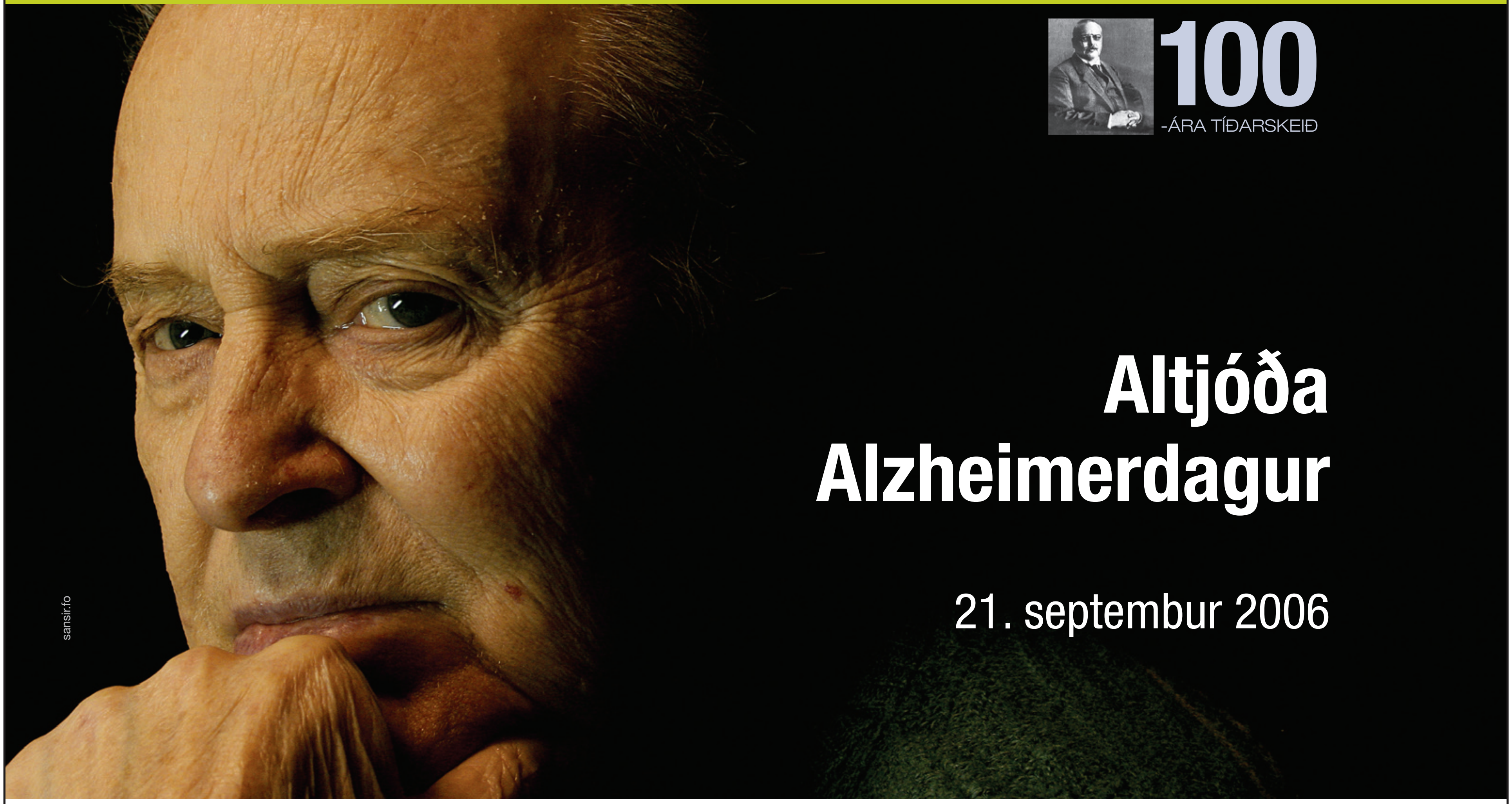

Altjóða Alzheimerdagur

21. septembur 2006

1906
Alzheimersjúkan verður uppdagað

Tey næstu 50 árini
Ein sjálvsøgd broyting av at eldast

1960-árini
Alzheimersjúkan verður viðurkend sum sjúka

1970-árini
Vísindaligi áhugin fyri Alzheimersjúkuni vaknar

1978
Fyrsta Alzheimerfelagið verður stovnað

1980-árini
Granskingin avmarkar seg til at kanna blettir og fløkjur í heilanum

1990-árini
Eitt risalop frameftir

1992
Týdningarmikið vandaevni funnið

1997
Fyrsti heilivágurin verður atkomiligur

2000
Neyvari avmynding av tí livandi heilanum

2001
Føroyska Alzheimerfelagið stovnað

2004
Nýggjur heilivágur góðkendur

2006

1906 - 1999 „Í gjár“

1906
Dr. Alois Alzheimer, ein týskur neurologur og psykiatari, lýsir sjúkuna, sum seinni kom at bera navn hansara: ein líðandi nervakyknu-oyðileggjandi heilasjúka við ongari kendari orsøk ella heilsubót.
Tá ið hann kannaði heilavevnaðin á einum sjúklingi gjøllari, varnaðist hann broytingar í vevnaðinum, ið mintu um blettir og fløkjur, ið eru sermerki fyri Alzheimersjúkuna.

1960-árini
Avdúkingin av einum sambandi millum kognitiva viknan (minnisviknan) og nøgdina av blettum og fløkjum í heilanum fær læknavísindina til at enda at viðurkenna Alzheimersjúkuna sum eina „sjúku“ og ikki bara sum eina sjálvsagda fylgju av at eldast.

1970-árini
Vísindalig framstig skapa nýggj amboð, tøkni og kunnleika fyri granskingina og vitanina um mannakroppin. Sjúkan gerst áhugaverd fyri vísindaliga gransking.

1980-árini
Granskararnir kýta seg at kanna evnafrøðina í teimum eitrandi proteinunum, ið vórðu eyðmerkt sum „amyloid“ í blettunum og sum „tau“ í fløkjunum. Hendan granskingin hevur stuðlað undir tað arvfrøðiliga (genetiska) frambrotið í 1990-árunum.

1990-árini
Toymi av vísindamonnum uppdaga arvfrøðilig sambond til Alzheimersjúkuna.

1992
Tað fyrsta veruliga arvfrøðiliga sambandið til sjúkuna er avdúkað: Ein ílega, ið bregður frá (muterað gen), sum finst aftur í meirlutanum av familjum við Alzheimersjúku, og sum økir um vandan fyri at fáa sjúkuna.
Hóast hetta slagið av sjúkuni er sjáldsamt – á leið 7% av fólki við Alzheimersjúku – so er tað ein avgerandi avdúking.

1993
Leikluturin hjá apoE íleguni í heilanum verður ávístur

1997
Tann fyrsti heilivágurin – kolinesterasutálmari – kendur undir navninum Aricept, kemur á marknaðin sum ein heilivágur, ið lættir um sjúkueyðkennini hjá persónum við lættari til moderata Alzheimersjúku. Tveir aðrir kolinesterasutálmarar, Exelon og Reminyl, komu so aftrat tey komandi árini sum alternativir viðgerðarmøguleikar.

1999
Tann fyrsta Alzheimersjúku vaksinan verður ment og roynd á mýs – eitt avgerandi framstig. Arbeiðið við vaksinum heldur fram og gevur góðar vónir.

2000 - 2005 „Í dag“

2000
Tøknilig framstig í avmynding gevur nýtt innlit í tann livandi heilan. Myndir vísa, at broytingar kunna koma fyri í heilanum, langt áðrenn persónurin vísir tekin upp á Alzheimersjúku.

2004
Eitt nýtt evni, ein „NMDA-reseptorblokkari“ – Ebixa – ætlað til at viðgera fólk við moderatum til tungum sjúkueyðkennum upp á Alzheimersjúkuna, kemur á marknaðin. Kanningar vísa, at Ebixa stabiliserar og seinkar afturgongdini av teimum kognitivu funktiónunum.

2006 og framyvir „Í morgin“

Vit fara at finna svarini

Vit hava tikið stór lop fram ímóti at basa Alzheimersjúkuni í teimum báðum júst farnu 10-árunum. Gjøgnumbrot – so sum vaksinur, nýggir heilivágir og viðgerðir, nýggj diagnostisk amboð eru í sjónarringinum.

Granskararnir eru vónríkari enn nakrantíð áður

Men skuldi tað ikki eydnast at basa sjúkuni, fer talið av persónum við Alzheimersjúku at økjast ógvisligt tey komandi árini um allan heimin.

WWW.ALZHEIMER.FO

Alzheimerfelagið